
REGEERAKKOORD IN DE STATENPASSAGE

Een regeerakkoord is gesloten. Maar regeerakkoorden zijn ‘gestold wantrouwen’, zei oud-premier Ruud Lubbers ooit. Over alle maatschappelijke issues kan een afspraak worden gemaakt. Maar met een afgetimmerd regeerakkoord is een nieuw kabinet er nog niet. De realiteit is altijd weerbarstiger.

Over het beeld is door de Rijksvoorlichtingsdienst goed nagedacht. In het nieuwe tijdelijke Tweede Kamergebouw komen ze een voor een aangelopen, de hoofdrolspelers. Ze gaan elk achter een eigen kathedraal staan.

‘Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst’ is de leuze van het regeerakkoord.

Klimaat, rechtstaat, wonen...

Bij de presentatie van het coalitieakkoord spreekt Sigrid Kaag ware woorden: ‘Ongetwijfeld zullen velen wijzen op de moeizame ontstaansgeschiedenis van deze coalitie. Dat vind ik terecht. Daarom van mij geen zelfvoldane woorden. Ik sta hier met Hollandse nuchterheid: laten we aan het werk gaan, het heeft al lang genoeg geduurd.’

16 DECEMBER: RUTTE WORDT FORMATEUR

Rutte is nu formateur. Gestaag verplaatst de negatieve energie die rond hem hangt zich richting Sigrid Kaag. Ze is al afgetreden als minister van Buitenlandse Zaken vanwege fouten die ze rond de machtsovername door de Taliban met Afghaanse vluchtelingen heeft gemaakt. Dat deden haar ambtenaren, maar zij is politiek verantwoordelijk. Rutte is en blijft de winnaar van de verkiezingen. En dat zal het land weten.

Op 10 januari 2022 wordt de formatie beëdigd en wordt Rutte IV geboren. De totstandkoming van Rutte IV leverde uiteindelijk een nieuw record op: 299 dagen. De formatie duurde van woensdag 17 maart 2021 tot maandag 10 januari 2022.

DE NIEUWE PLOEG

Onmiskenbaar draait ook het nieuwe kabinet om Mark Rutte. Is dit zijn laatste termijn? Hij wil zelf nog lang doorgaan. Hij is niet onomstreden. Er is sprake van afgunst op de (bijna) recordpremier. Na het 1 april-debat wordt hij door velen als onbetrouwbaar gezien. Zijn morele zeggingskracht heeft ingeboet. Maar hij is niet van het opgeven. Ook weet hij wel beter dan om het einde van zijn loopbaan aan te kondigen; vanaf dat moment is het einde al begonnen.

De traditie in binnen- en buitenland leert dat na langdurig leiderschap een machtsvacuüm optreedt met een lang gevecht om de opvolging. Maar de komende jaren blijft het bij het oude leiderschap dat heeft beloofd te zullen transformeren in nieuw leiderschap. Een nieuwe bestuurscultuur heeft tijd nodig.

Winnaars, verliezers van de formatie, het oude gezelschapsspel. Eigenlijk bleef alles bij het oude. Dus waren de winnaars ook de verliezers en de verliezers ook de winnaars.

Enkele statistische gegevens over de nieuwe ploeg: er kwamen evenveel vrouwen als mannen in de nieuwe regering. De meerderheid van de ministers is tussen de 50 en 64 jaar, in de kracht van hun politieke leven. Met een echt jonge staatssecretaris, Maarten van Ooijen (CU). Drie van de vier kabinetsleden zijn Randstedeling.

Bij ieder nieuw kabinetslid vraag ik me af: Robbert Dijkgraaf, hoe zal hij zich staande houden in het straatvechterswereldje van de Haagse politiek? Günay Uslu, staatssecretaris voor Cultuur en Media. Wat zullen 'de nieuwelingen' meebrengen aan vernieuwing op het Binnenhof? Andere accenten leggen? Rob Jetten (D66), jong en energiek, zal hij het redden in de politieke bestuursarena? Wie is Conny Helder? Wat kan ze? Zal Dilan Yesligöz zich kunnen handhaven in de machowereld van

politie en justitie en tegen de georganiseerde misdaad? Micky Adriaansens, in een vorig leven bekend als zangeres van de *Hermes House Band*, van bestuurder, adviseur en de Eerste Kamer naar de hectiek van het ministerschap. Of Dennis Wiersma, de vvd'er die uit de vakbondswereld komt en wiens vader 'Snacks en Broodjeshuis Ymo' in Franeker runt.

Ze lachen allemaal nog op de foto's die nu van ze gemaakt worden. De mooiste dag is de eerste dag, zei ooit een oud-minister. Vier jaar later zullen er weer foto's zijn: rimpels, soms wat meer groeven in het gelaat en grijze haren. Maar niet bij iedereen. Er zit altijd wel een zondagskind in de politiek.

SLOT - BORDESSCÈNE

De ochtend van de bordesscène gaat Bart heel vroeg naar het paleis. Hij is er al om half negen. ‘Ik wilde de eerste zijn.’ Deze keer hoeft niemand te duwen. Iedereen moet op anderhalve meter staan.

De ministers en staatssecretarissen worden eerder binnen in het Paleis beëdigd. Daarna lopen alleen de ministers naar buiten. De staatssecretarissen blijven binnen. Het decorum moet kloppen.

Karien van Gennep, de nieuwe minister van Sociale Zaken, draagt een roze jurk. Ze valt op, de rest kiest voor donker.

De bordesscène van een nieuw kabinet is nog niet zo oud. Het gebruik bestaat pas sinds 1959, toen het kabinet-De Quay voor het eerst naar buiten kwam en zich liet fotograferen. De eerste bordesscènes zijn een rommeltje. Het beeld is chaotisch. De RVD voert nog geen strakke regie. Op de bordesfoto uit 1959 ontbreken de ministers Klompé en Luns omdat ze al in het vorige kabinet zaten en de eed niet nogmaals hoefden af te leggen. Dus dan ook maar niet op de bordesfoto van het nieuwe kabinet. Zo redeneerde men toentertijd. Ook Koningin Juliana ontbrak.

Na het kabinet-De Quay werd soms gebroken met de bordesscène. Enkele kabinetten bleven daarna binnen. Sommigen verschenen nog wel op het bordes, maar zonder staatshoofd. Maar sinds 1971, sinds het kabinet-Biesheuvel is het een echte traditie. De Koning(in) staat op iedere foto naast de premier.

Hoe wordt de foto gemaakt? Op het bordes staan stickers geplakt. Iedere minister weet precies waar hij of zij moet staan. Het ouderwetse geratel van camera's bestaat niet meer in het digitale tijdperk. Alle ministers zijn zich bewust van het historische moment. Iedere foto draagt bij aan de beeldvorming. Men weet: deze foto gaat honderd jaar mee.

De kabinetsformatie van 2021 duurde veel te lang. Vaak is de uitspraak van Rutte aangehaald. ‘Lang, heel lang duurde deze formatie.’ De burger raakt vervreemd en bejegent de politiek cynisch, wantrouwend.

Oud-informateur Herman Tjeenk Willink, in een podcast: ‘De lange duur van de kabinetsformatie is schadelijk voor het aanzien van de politiek. Politieke partijen zijn onzeker en weten niet meer precies wat hun rol is. Hun gedrag in deze kabinetsformatie draagt bij aan de uitholling van de democratische rechtsorde.’

Uiteindelijk stond er een kabinet op het bordes. Het had één jaar gekost. Niets meer en niet minder dan een voortzetting van Rutte III. Ze stonden er weer, de vier tot elkaar veroordeelde hoofdrolspelers, net als vier jaar daarvoor: Mark Rutte, Wopke Hoekstra, Sigrid Kaag en Carola Schouten. Nu als Rutte IV.

Formeren is een proces van machtsvorming. Het vereist politieke behendigheid. Waarom duurde het zo lang? Waarom vonden in Nederland ‘Belgische toestanden’ plaats? De maatschappelijke problemen waren enorm, de politieke verhoudingen koel.

Toch kon het land kennelijk zonder missionaire politici, wat je doet afvragen wat de betekenis van de politiek dan is. Een lange formatie ontregelt een land kennelijk niet. Politici moeten richting geven en beleid uitdenken, ambtenaren moeten het uitvoeren. Dat hebben we een heel jaar gemist. Kunnen we niet net zo goed door ambtenaren geregeerd worden? Een heel jaar lang konden er geen fundamentele keuzes gemaakt worden. Heeft het land daar onder geleden?

Een kabinetsformatie is niets meer en niets minder dan een intentie om elkaars vertrouwen te winnen. Om na een confronterende campagne de verhoudingen weer terug naar werkbaar te krijgen. Maar als de inhoudelijke verschillen meevallen, waarom moet een formatie dan lang, langer, langst voortsluipen?

Na een paar weken bleek het regeerakkoord alweer verouderd. Nieuwe uitdagingen van ongekende omvang kwamen af op het land. Dit regeerakkoord verrast vooral door een stevige uitgave voor het klimaatbeleid via een klimaatfonds. Vijfender-

tig miljard, een getal waar je je geen voorstelling van kunt maken. Gratis kinderopvang, zelfs belastingverlaging is het doel.

Na een paar weken regeren door Rutte IV breekt de oorlog in Oekraïne uit. Er moet direct meer geld naar defensie. Mark Rutte is nu een van de meest ervaren Europese politici, met een bijna-record van langste premier op zak.

Massale protesten van boeren stellen het kabinet op de proef. De voorgenomen belastingverlaging houdt geen stand en zal eerder juist een belastingverhoging worden.

Een forse inflatie zet de koopkracht onder zware druk. Reparaties zijn noodzakelijk. Met asiel staat de regering op een lastig kruispunt. Gedwongen of vrijwillige spreiding van asielzoekers, omdat gemeenten weigeren mee te werken aan opvang. Asiel is het thema waar 'verbinding' tussen politici het lastigst te realiseren is. Rutte had als VVD-voorman nog openlijk gespeculeerd over het opzeggen van het Schengenverdrag. Onder Rutte III was ook uitgezocht of internationale vluchtelingenverdragen nog wel 'bij de tijd' zijn. En dan was er nog de staatsschuld; die mag nu weer omhoog tot boven de EU-norm.

Zal het zover komen als in 1991, toen het regeerakkoord uit 1989 zozeer verouderd bleek dat het kabinet besloot een Tussenbalans op te stellen? Toen was de Berlijnse Muur gevallen, nu werden weer muren tussen Oost en West opgetrokken. Dat er enkele weken na de beëdiging van het kabinet een oorlog uit zou breken, kon niemand voorzien.

'Zonder politieke visie blijven afzonderlijke beslissingen los zand met de mogelijkheid dat de ene beslissing niet bij de ander past', schreef Tjeenk Willink.

Gevraagd voor de toekomst: politici die tijdens de formatie tempo willen maken, maar ook vooruit durven te kijken naar de grote vraagstukken asiel, klimaat, energie, wonen en geluk. Daar heb je dromende politici met lef voor nodig, maar in het zeer reële en weinig sprookjesachtige jaar dat de ingrediënten corona, protesten, een klimaatcrisis, inflatie en als klap op de vuurpijl een oorlog binnen de Europese grenzen bevatte was dat wellicht wat veel gevraagd.

■ TORENTJE,
14.12.2020

Mark Rutte bereidt zich in zijn werkkamer voor op een televisietoespraak over de aanscherping van de coronamaatregelen. Het geluid van een tegendemonstratie, aan de overkant van de Hofvijver, is duidelijk hoorbaar tijdens de toespraak.

■ OUDE ZAAL,
17.12.2020

Kamervoorzitter
Khadija Arib,
commissievoorzitter
Chris van Dam en
Pieter Omtzigt (voor-
grond) tijdens de
presentatie van het
eindverslag van de
parlementaire onder-
vragingscommissie
Kinderopvangtoeslag.
Het rapport 'Ongekend
Onrecht' zou uiteinde-
lijk leiden tot de val
van het kabinet.

■ NIEUWSPOORT,
17.12.2020

Partijleider Gert-Jan Segers en Reinier Koppelaar (voorzitter verkiezingsprogramma-commissie) tijdens de online presentatie van het verkiezingsprogramma van de ChristenUnie.

■ CATSHUIS,
22.12.2020

Staatssecretaris Alexandra van Huffelen staat bellend in de tuin van het Catshuis, tijdens een overleg naar aanleiding van het vernietigende rapport 'Ongekend Onrecht'. Na afloop van de 'Cats-huis-sessie' maakte Van Huffelen bekend dat alle gedupeerde gezinnen zo snel mogelijk een bedrag van € 30.000 krijgen ter compensatie.